

ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Важливі уроки щодо розробки та послідовного і системного впровадження політики енергоефективності Україна може винести з вагомого позитивного досвіду Європейської спільноти. За останні роки в ЄС головні напрями цієї політики були пов'язані з впровадженням у всіх інституціональних секторах енергозберігаючих технологій і обладнання, активізацією використання альтернативних джерел енергії, скороченням технологічних і комерційних втрат при виробництві, транспортуванні та споживанні енергоносіїв.

Енергетичний сектор України перебуває під низкою конкуруючих впливів, як позитивних, так і негативних. З одного боку, на розвиток сектору негативно вплинула нестабільність енергопостачання, збереження цін на енергоносії нижче ринкової та нестабільність у східному регіоні країни. З іншого боку, сектор стимулюють такі позитивні впливи, як довгострокова урядова стратегія розвитку сектору, активне залучення технічно сильного сектору неурядових організацій та посилення співпраці з ЄС та міжнародними фінансовими структурами.

Більшість європейських країн вже декілька десятиліть успішно застосовують альтернативну енергетику як на підприємствах так і в побуті. Нашій країні також варто перейняти приклад європейських країн та почати виробляти та використовувати більше енергії з альтернативних джерел. Впровадженню енергозберігаючих технологій в Україні сприяє багатий асортимент відповідного обладнання, який пропонує сучасний ринок, це і вітрогенератори, і сонячні батареї та сонячні колектори, теплові насоси тощо.

Проведення ефективної політики у сфері енергозбереження та енергоефективності неможливе без законодавчої складової. У 2015 році Президент України підписав Закон № 327-VIII «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» та Закон № 328-VIII «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації». Розробка та впровадження цих Законів дозволяють відкрити українську сферу енергоефективності перед інвесторами [2].

У 2017 році Україна приєдналася до Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA), що надає доступ до нових фондів Фонду розвитку Абу-Дабі та бази даних IRENA, можливості для вдосконалення законодавства та нових інвестицій, а також є платформою для співпраці з країнами-лідерами у галузі відновлюваної енергетики.

У червні 2017 року набув чинності новий закон про ринок електроенергії. Закон застосовує новий підхід до генерації та розподілу електроенергії, впроваджує нових учасників ринку та нову процедуру встановлення тарифів. Новий закон про ринок електроенергії передбачає запровадження нової структури ринку електроенергії, реконструйованої таким чином, щоб розчинити старі монополії. Впроваджена законом модель зосереджена на вільному формуванні ринкових цін і включає п'ять нових сегментів: ринок двосторонніх контрактів щодо продажу з учасниками ринку (комерційні споживачі), ринок «на добу наперед», внутрішньодобовий ринок, балансує ринку і ринок допоміжних послуг.

Відповідно до Енергетичної стратегії України до 2030 року очікується, що в 2030 році попит на електроенергію збільшиться майже на 50 відсотків, головним чином через збільшення попиту на електроенергію у виробництві, торгівлі та житловому секторі. Так само український уряд визнає, що буде необхідна значна реконструкція виробничих потужностей, газопроводів, нафтопроводів країни та іншої інфраструктури. Це вимагатиме значних капіталовкладень і може мати серйозний вплив на майбутній попит на енергію. У поєднанні з проблемами ефективності та поточною політичною нестабільністю це призведе до неминучого розриву попиту на енергію, що потребує вирішення.

Законодавство та політика, що визначають розвиток енергетичного сектору України, включають Національний план дій щодо енергоефективності, Енергетичну стратегію України до 2030 року,

Національний план дій щодо відновлюваної енергетики та запланований національно визначений внесок (INDC), поданий Україною у 2015 році. Додаткове допоміжне законодавство включає Економічну програму розвитку промисловості, Транспортну стратегію України, Стратегію розвитку сільського господарства, Стратегію низьковуглецевого розвитку та інші документи.

Енергоефективність також є визначальною проблемою в Енергетичній стратегії України до 2030 року, яка містить ціль скорочення енергоемності на 50% (UNDP, n.d.). Прогноз для стратегії до 2030 року включає приблизний річний рівень споживання електроенергії у 282 ТВт. Без виконання заходів, зазначених у стратегії та спеціально включених до плану заходів щодо підвищення енергоефективності (див. вище), споживання енергії зростає до 331 ТВт на рік. Для досягнення цілі обмеження споживання у 282 ТВт на рік сектори комерційного будівництва та транспорту повинні збільшити енергозбереження на 30% , а втрати під час розподілу та передачі зменшити на 57%. Енергетична стратегія України до 2030 року також визначає ціль скорочення споживання природного газу. Досягнення мети споживання 49 млрд. кубометрів газу у 2030 році вимагає значного скорочення обсягів споживання: промисловістю на 53%, житловим сектором на 33%, виробництвом теплової та електричної енергії на 27%. Стратегія до 2030 року також вказує на значний потенціал для подальшого розширення використання відновлюваних джерел енергії в країні та визначає потужність малих гідроенергетичних, сонячних та вітрових електростанцій, що досягають приблизно 3-4 ГВт кожні.

За сценарієм GE частка відновлюваних джерел енергії у національній структурі енергетичних потужностей становитиме 10,2 відсотки в 2020 році, 11,5 відсотків у 2025 році та 12,2 відсотки у 2030 році (у порівнянні з ціллю у 12,6 відсотків, передбаченою Енергетичною стратегією до 2030 року). Частка атомної енергетики в національній структурі енергетичних потужностей у 2020 році складе 47,1 відсоток, в 2025 році - 44,1 відсоток, а в 2030 році - 39,9 відсотків. Крім того, частка гідроенергії в національній структурі енергетичних потужностей у 2020 році склала 6,9 відсотків, 6,7 відсотків у 2025 році та 6,2 відсотки у 2030 році, що також узгоджується з Енергетичною стратегією до 2030 року, яка передбачає, що до 2030 року 50 відсотків енергетичних потужностей будуть представлені великими гідроелектростанціями.

Зміни в структурі електроенергії – розширення використання відновлюваних джерел енергії та зменшення теплової генерації - призводять до змін цін на електроенергію. Це відбувається тому, що підвищення енергоефективності знижує потребу у збільшенні електроенергетичних генеруючих потужностей та дозволяє «відправити на пенсію» менш ефективні (застарілі) потужності. Крім того, розширення гідроелектроенергії та інших відновлюваних джерел енергії дозволяє виробляти електроенергію за стабільною та передбачуваною вартістю, що, таким чином, зменшує уразливість до впливу непередбачуваних цін імпорту викопного палива. Відповідно до даних IEA, що використовувались при підготовці Світового енергетичного огляду (World Energy Outlook.), незважаючи на високі попередні витрати, нові відновлювальні потужності можуть конкурувати з традиційними (і, звичайно, старішими) тепловими потужностями. У сценарії GE підвищення енергоефективності та зменшення споживання електроенергії призведе до зменшення витрат на електроенергію в порівнянні із сценарієм BAU на 6,4 відсотки у 2020 році, 9,4 відсотки у 2025 році та 12,1 відсоток у 2030 році.

За сценарієм GE інвестиції в управління попитом на електроенергію (ефективність) та постачання (відновлювані джерела енергії) нижчі, ніж за сценарієм BAU. Це пов'язано з підвищенням енергоефективності, що знижує споживання енергії та, як наслідок, вироблення електроенергії, необхідної для задоволення (нижчого) попиту на електроенергію. Іншими словами, інвестиції в енергоефективність та відновлювані джерела енергії менші, ніж уникнені витрати на паливо та капітальні витрати. Накопичування заощаджень починається з 2020 року. Зокрема, скорочення інвестицій у сценарії GE досягне 5,1 відсотка у 2020 році, 8,8 відсотків у 2025 році та 10,4 відсотки у 2030 році у порівнянні зі сценарієм BAU. Загальний обсяг чистих інвестицій, що враховує витрати на енергоефективність та відновлювані джерела енергії, а також заощадження капітальних витрат (наприклад, за рахунок уникнення необхідності в нових генеруючих потужностях електроенергії), становить економію в 1 млрд. у 2020 році, 536,8 млн. у 2025 році, та 639,4 млн. у 2030 році.

Серед основних факторів, що стримують інвестиції до енергозберігаючих проектів можна виділити недостатність інформованості суб'єктів господарювання про вигоди проектів; дефіцит довгострокових джерел фінансування та високі стартові інвестиції; дефіцит кваліфікованих менеджерів

у сфері енергетики та аудиту, а також організаційних ресурсів для налагодження регуляторної бази для проектів по енергозбереженню; недосконалість законодавчої та регуляторної бази, неефективні механізми впровадження прийнятих рішень, тощо.

Вперше за багато років Держава запропонувала суспільству європейські підходи до реалізації проектів з енергозбереження. Впровадження вищевказаних програм – це перший важливий крок, який має привести до проведення комплексної термомодернізації житлового фонду в Україні, 80% якого потребує повної термомодернізації. Як свідчить досвід європейських країн, залучення держави, бізнесу та громадян сприяє ефективному розв'язанню цієї проблеми. Досвід багатьох країн показує, що лише комплексна термомодернізація існуючого житлового фонду за участю представників об'єднаних громад здатна кардинально вплинути на скорочення споживання енергоресурсів. Комплексна ж модернізація будівлі, за підрахунками фахівців, може востаточному підсумку забезпечити економію енергоресурсів близько 50 %. Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) стверджує, що кожен долар США, інвестований в енергоефективність, обернеться 4 доларами США економії, причому такий проект повністю окупиться приблизно за чотири роки.

Отже, подальший розвиток економіки України і відповідна до нього зміна споживання та виробництва енергоресурсів розглядаються з позиції сценаріїв економічного зростання і структури ВВП, розрахованих на основі прогнозів Уряду України. Сценарії лежать у діапазоні від песимістичного, при якому реалізується безліч ризиків, пов'язаних із уповільненням виходу економіки із кризи, зниженням темпів відновлення світового попиту на продукцію металургії й інших галузей (прогнозоване середнє щорічне реальне зростання ВВП до 2030 р. - близько 3,8%) до оптимістичного (аналогічний показник - близько 6,4%). За базовий взято сценарій, при якому середнє зростання ВВП складе 5% на рік до 2030 р. Усі сценарії враховують ефект від детінізації економіки.

Список використаних джерел

1. Енергоефективність: наука, технології, застосування: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина II. Київ, 25 листопада 2020 р. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. 56 с.
2. Матвійчук Н. М. Приоритеты реализации политики энергосбережения в Украине. ECONOMICSANDMANAGEMENT. Juvenisscientia. 2016. № 1. С. 97- 100.
<https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStratagy2030.pdf>